

ЎТМИШГА НАЗАР

3 ЖИЛД, 3 СОН

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ

ТОМ 3, НОМЕР 3

LOOK TO THE PAST

VOLUME 3, ISSUE 3

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Мургазаева Рахбар Хамидовна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Джураева Нилуфар Далибаевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон жаҳон тиллари университети

"Ўтмишга назар" илмий журнали таҳририй маслаҳат кенгаши
редакционный совет научного журнала "Взгляд в прошлое"
Editorial board of the scientific journal Looking into the past

Кебадзе Мадонна

*Доктор исторических наук, Телавский
государственный университет, Грузия*

Бурдиашвили Майя

*Доктор исторических наук, Телавский
государственный университет, Грузия*

Кожакеева Ляззат Темировна

*тарих фанлари доктори, доцент,
Хотин-қизлар давлат педагогика университети,
Қозоғистон Республикаси*

Сагдуллаев Анатолий Сагдуллаевич

*тарих фанлари доктори, профессор, академик,
Ўзбекистон Миллий университети*

Бобожонова Дилором Бобожонова

*тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон
жаҳон тиллари университети*

Зияева Доно Ҳамидовна

*тарих фанлари доктори, профессор,
ЎЗР ФА Тарих институти*

Аширов Адҳам Азимбаевич

*тарих фанлари доктори, профессор,
ЎЗР ФА Тарих институти*

Агзамова Гулчеҳра Азизовна

*тарих фанлари доктори, профессор,
ЎЗР ФА Тарих институти*

Ульжаева Шохистахон Мамажоновна

*тарих фанлари доктори, Тошкент
кимё - технология институти*

Бабаджанова Нодира Абдуллаевна

*тарих фанлари номзоди, Ўзбекистон
давлат жаҳон тиллари университети доценти*

Эргашева Юлдуз Алимовна

*Тарих фанлари доктори, профессор
Қарши муҳандислик-иқтисодиёт институти*

Теймураз Ахалмосулишвили

*профессор, Телавский государственный университет,
Грузия*

Халикова Раҳбар Эргашевна

*тарих фанлари доктори, профессор, Тошкент
давлат техника университети*

Ишанходжаева Замира Райимовна

*тарих фанлари доктори, профессор в.б., Ўзбекистон
Миллий Университети*

Кобзева Ольга Петровна

*тарих фанлари доктори, профессор в.б., Ўзбекистон
Миллий университети*

Одилов Аброр Анварович

*тарих фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон
Миллий университети*

Ерметов Аваз Абдуллаевич

*тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон
Миллий университети*

Саипова Камола Давляталиевна

*тарих фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон
Миллий университети*

Джоробекова Айнура Эшимбековна

*тарих фанлари номзоди, профессор, Ташқи ишлар
вазирлиги қошидаги Дипломатия академияси,
Қозоғистон Республикаси*

Толипов Файзулла Саидович

*Тошкент давлат техника университети доценти,
тарих фанлари номзоди*

Page Maker\Верстка\Саҳифаловчи: Хуршид Мирзахмедов

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz

ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

МУНДАРИЖА \ СОДЕРЖАНИЕ \ CONTENT

1.Арипджанов Отабек КУШОН БАҚТРИЯСИНИНГ СУЯК ЎЙМАКОРЛИГИДАГИ ТАСВИРЛАРНИНГ БАДИИЙ ХУСУСИЯТЛАРИ ВА РАМЗЛАРИ.....	4
2.Абдураззоқов Сайдулло ЯНГИ ПЕДАГОГИК ВА ИНТЕРФАОЛ ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ: ШАКЛЛАНИШ ТАРИХИ ВА МОҲИЯТИ.....	11
3.Икромов Нозим КАВИЙЛАР ТАСВИРЛАНГАН БАҚТРИЯ БУЛЛАСИ.....	19
4.Йўлдошева Зубайда, Боқиев Анвар ЁЗМА МАНБАЛАРНИ ТАДҚИҚ ЭТИШНИНГ ЎЗИГА ХОС ЖИҲАТЛАРИ....	24
5.Носиров Бунёд, Носирова Феруза ЎЗБЕКИСТОНДА УМУМИЙ ОВҚАТЛАНИШ ТИЗИМИНИНГ ШАКЛЛАНИШИ ВА УНГА АҲОЛИ ЭҲТИЁЖИНИНГ ОРТИБ БОРИШИ (СОВЕТ ҲУКУМАТИ ЙИЛЛАРИДА).....	32
6.Пардаев Тошкентбой, Бўронов Абдулҳаким ЖАНУБИЙ ЎЗБЕКИСТОНДА ПАХТАЧИЛИК САНОАТИНИНГ ШАКЛЛАНИШИ: НАТИЖАЛАР ВА МУАММОЛАР.....	41
7.Саматова Феруза, Қурбонов Бекжон ИЛК ЎРТА АСРЛАРДА СЎҒДИЁННИНГ БУЮК ИПАК ЙЎЛИДА АМАЛГА ОШИРГАН МАДАНИЙ АЛОҚАЛАР ТАРИХИ.....	49
8.Толипов Файзулла, Ахророва Севара ЎЗБЕКИСТОН МУСТАҚИЛЛИГИНИНГ ДАСТЛАБКИ ЙИЛЛАРИДА ХУСУСИЙЛАШТИРИШ ВА ТАДБИРКОРЛИКНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ НОРМАТИВ-ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ ХУСУСИДА.....	54
9.Тоғаев Мамаразоқ ТУРКИСТОН ЎЛКАСИДА ТИББИЁТ СОҲАСИНИНГ РИВОЖЛАНИШИ ТАРИХИ.....	63
10.Юлдашев Авазбек ЎЗБЕКИСТОНДА ЁШ РАҲБАР КАДРЛАРНИ ҚАЙТА ТАЙЁРЛАШ ТИЗИМИДА АМАЛГА ОШИРИЛАЁТГАН ИСЛОҲОТЛАР ХУСУСИДА.....	68
11.Қозоқов Тоҳиржон ХОНЗОДАБЕГИМ.....	76
12.Рискулов Шахжохон Д.Н.ЛОГОФЕТ ТАДҚИҚОТЛАРИДА РОССИЯ-АФҒОНИСТОН МУНОСАБАТЛАРИ.....	81

ЎТМИШГА НАЗАР ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ LOOK TO THE PAST

Толипов Файзулла,
тарих фанлари номзоди,
Ўзбекистон миллий университети мустақил
илмий тадқиқотчиси. Тошкент давлат техника
университети "Фалсафа ва миллий ғоя"
кафедраси доценти
Ахророва Севара,
фалсафа фанлари номзоди,
Тошкент давлат техника университети
"Фалсафа ва миллий ғоя"
кафедраси доценти

ЎЗБЕКИСТОН МУСТАҚИЛЛИГИНИНГ ДАСТЛАБКИ ЙИЛЛАРИДА ХУСУСИЙЛАШТИРИШ ВА ТАДБИРКОРЛИКНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ НОРМАТИВ-ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ ХУСУСИДА

For citation: Tolipov Fayzulla, Akhrorova Sevara. IN THE EARLY YEARS OF INDEPENDENCE OF UZBEKISTAN THE NORMATIVE-LEGAL BASES OF DEVELOPMENT OF PRIVATE PROPERTY AND ENTREPRENEURSHIP WERE DISCUSSED. Look to the past. 2020, vol. 3, issue 3, pp. 54-62

 <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9599-2020-3-8>

АННОТАЦИЯ

Мақолада Ўзбекистон мустақиллигининг дастлабки йилларида хусусий мулк манфаатларини ишончли ҳимоя қилиш, кичик бизнес ва тадбиркорликнинг қонуний фаолиятини йўлга қўйиш ва ривожлантириш борасида қабул қилинган қонунлар, ҳукумат қарорлари ва бошқа норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг аҳамияти хусусида сўз юритилган.

Калит сўзлар: хусусий мулк, тадбиркорлик, кичик бизнес, қонун, қарор, норматив-ҳуқуқий ҳужжат, иқтисод, давлат, хўжалик, мулкдор, хусусийлаштириш, бозор иқтисодиёти.

Файзулла Толипов,
научный сотрудник

Национального университета Узбекистана.
Кандидат исторических наук, доцент кафедры
"Философия и национальная идея"
Ташкентского государственного технического университета,
Севара Ахророва,
кандидат философских наук, доцент кафедры
"Философия и национальная идея"
Ташкентского государственного технического университета

ОБ ОСНОВАХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВЫХ ДОКУМЕНТОВ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРИВАТИЗАЦИИ И ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В УЗБЕКИСТАНЕ В ПЕРВЫЕ ГОДЫ НЕЗАВИСИМОСТИ

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются вопросы о значении принятых законов, решений правительства и других нормативно-правовых документов для надёжной защиты интересов частной собственности и налаживания законной деятельности малого бизнеса и частного предпринимательства в Узбекистане в первые годы независимости.

Ключевые слова: частный собственность, предпринимательство, малый бизнес, законы, решения, нормативно-правовой документ, экономика, государство, хозяйство, владелец собственности, приватизация, рыночная экономика.

Fayzulla Tolipov,
candidate of historical sciences,
associate professor "Philosophy and national idea"
of Tashkent state technical
university, independent researcher
National university of Uzbekistan
Sevara Akhrorova,
candidate of philosophy, associate professor
"Philosophy and national idea"
Tashkent State Technical University

IN THE EARLY YEARS OF INDEPENDENCE OF UZBEKISTAN THE NORMATIVE-LEGAL BASES OF DEVELOPMENT OF PRIVATE PROPERTY AND ENTREPRENEURSHIP WERE DISCUSSED

ABSTRACT

The article deals with the importance of laws, government decisions and other normative-legal acts on the protection of private property interests in the early years of independence of Uzbekistan, the establishment and development of legal and business activities of small business and entrepreneurship.

Index Terms: private property, business, small business, law, decision, normative-legal document, economy, state, economy, proprietor, privatization, market economy.

Долзарблиги: Тарихдан аёнки, дунёдаги ривожланган давлатлар тажрибасининг гувоҳлик беришича, бозор иқтисодиёти йўлини танлаган ҳар қандай давлатда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик ўша давлатда аҳоли турмуш тарзини яхшилашга ва мулкдорлар табақасини шаклланиши учун кенг имкониятлар яратишга хизмат қилиб келган. Бу борада Ўзбекистон ҳам ўз мустақиллигининг илк кунларидан бошлаб тараққиётнинг бозор иқтисодиёти йўлини танлаб, мазкур соҳанинг норматив-ҳуқуқий асосларини шакллантиришга киришди. Энг муҳими, ўша кезларда бу борада дастлабки қатор норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилинди [1].

Айниқса, собиқ Иттифоқ давридаги давлат мулклари босқичма-босқич тугатилиб, уларни ҳақиқий мулкдорларга бериш, хусусий мулк манфаатларини ишончли ҳимоя қилиш борасида амалга оширилган ислоҳотлар натижасида, хусусий мулк объектлари, бизнес ва тадбиркорлик асосларига оид дастлабки қонунлар қабул қилинганлиги муҳим аҳамиятга эга бўлди [2].

1991 йил 18 ноябрдаги Ўзбекистон Республикасининг "Мулкни давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш тўғрисида" ги қонуни[3] нинг қабул қилиниши бу борада муҳим аҳамият касб этди. Унга кўра, мулкчилик шакллари ўзгартириш соҳасидаги ишлар республика ҳамда ҳудудий миқёсда босқичма-босқич, махсус дастур асосида амалга оширилиши қатъий белгилаб қўйилди. Ушбу қонуннинг қабул қилиниши мулкни давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш борасида соҳани босқичма-босқич ривожлантиришнинг устувор йўналишларини белгилаб берди.

Қабул қилинган қонунлар ва бошқа норматив-ҳуқуқий ҳужжатларга мувофиқ, халқ хўжалигидаги барча соҳа тармоқларини оммавий хусусийлаштириш учун кенг имконият яратилди, мулкка оид амалда бўлган барча чеклашлар олиб ташланди. Бу, шубҳасиз барча мулкдорлар табақасини мулкнинг ҳақиқий эгаларига айланишида ва эркин фаолият юритишларида муҳим қадам бўлди. Агар рақмларга мурожаат қилинса, биргина 1992-1996 йилларда давлат мулки объектларини хусусийлаштириш туфайли, 1 миллион 74 минг киши хусусий турар-жой эгаси, 2 миллион киши халқ хўжалигининг барча тармоқларида хусусийлаштирилган корхоналар акциялари, пайчилик корхоналарининг эгалари, қишлоқ жойларида эса, 3 миллион киши ёрдамчи хўжалик, 19 минг киши кўчмас мулк эгаси бўлганлар [4].

Бу рақамлар, шубҳасиз жамиятда мулкдорлар синфини шакллантириш ва тадбиркорлик борасида муҳим қадамлар қўйилганлигини англатар эди. Амалга оширилган дастлабки ислоҳотлар натижасида 1991-1996 йиллар мобайнида иқтисодий ислоҳотларнинг барча йўналишларида салмоқли институционал ўзгаришлар содир бўлди. Хусусан, турар жойлар, савдо хизмат кўрсатиш соҳалари, матлубот жамиятлари ва турли тармоқларнинг майда корхоналарини хусусийлаштириш амалда тугалланди. Аммо ўрта ва йирик корхоналарни давлат тасарруфидан чиқариш ва тадбиркорларга хусусий мулк қилиб бериш жараёни жадал давом эттирилди.

Методлар:

Мақола тарих ва бошқа ижтимоий -гуманитар фанларда қабул қилинган қиёсий таҳлил, объективлик, тарихий кетма-кетлик, изчиллик, қиёсий таққослашга мойиллари асосида ёритилди.

3. Тадқиқот натижалари:

Республика мустақиллигининг дастлабки йилларида, айнан шу каби масалаларни қонуний асосда ечиш ва тадбиркорлар фаолиятига тўсиқ бўлаётган муаммоларни бартараф этиш борасида 1994 йилда қабул қилинган "Иқтисодий ислохотларни янада чуқурлаштириш, хусусий мулк манфаатларини ҳимоя қилиш ва тадбиркорликни ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида" ги ва 1995 йил 5 январда эълон қилинган "Хусусий тадбиркорликда ташаббус кўрсатиш ва уни рағбатлантириш тўғрисида"ги Президент фармони мулкни давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштиришга, мулкдорлар табақасини ҳуқуқий манфаатларини ҳимоя қилишга туртки берди [5]. Бу борада кичик бизнесга эътибор натижасида фармонга биноан давлат мулкни хусусийлаштиришдан тушаётган маблағларнинг 50% кичик бизнесни ривожлантиришга йўналтирилди. Айниқса 1995 йил 21 декабрда қабул қилинган Ўзбекистон Республикасининг "Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш тўғрисида"ги Қонуни иқтисодиётнинг мазкур секторига давлат ва минтақавий даражада рағбатлантиришнинг асосий йўналишларини белгилаб берди [6].

Дарҳақиқат, кичик бизнес, тадбиркорлик бозорни зарур истеъмол товарлари ва хизматлар билан бойитишга ҳамда даромад ва фойда олишга қаратилган фаолиятдир. Бу - янги иш ўринларини яратиш, аҳолини иш билан бандлигини таъминлаш, аҳоли даромадларининг асосий манбаидир. Шу боисдан бу борада бир қатор чора-тадбирлар амалга оширилиши зарур эди:

- Биринчидан, бозор иқтисодиёти шароитида бизнес ва тадбиркорлик учун унинг норматив-ҳуқуқий асосларини яратиш, яъни уни таъминловчи юридик қонунлар тизимини шакллантириш;

- Иккинчидан, бозор инфратузилмасини шакллантириш, бунда бозор иқтисодиётига кўмак берувчи, яъни бозорга хизмат кўрсатувчи соҳаларни, ташкилот, корхона ва муассасаларни барпо этиш;

- Учинчидан, мулкчилик ва ҳўжалик юритиш соҳаларини босқичма- босқич хусусийлаштириш, яъни давлат монополиясини жамоа ва хусусий мулк субъектларига айлантириш;

- Тўртинчидан, нархларни эркинлаштириш, улар устидан давлат назоратини минимал даражага тушириш кабилар [7].

Шунингдек, жаҳондаги ривожланган мамлакатларнинг тажрибасидан келиб чиққан ҳолда Ўзбекистонда кичик бизнесни, тадбиркорликни ривожлантиришга иқтисодий ислохотларнинг ҳал қилувчи, стратегик аҳамиятга эга бўлган устувор йўналишларидан бири сифатида эътибор берилди. Мулкни ислоҳ қилиш ва мулкчиликнинг турли шаклларига ўтиш масалалари муҳим бўлган бир пайтда қуйидагилар бажарилиши зарур бўлган чора тадбирлар сифатида белгиланди:

- республикада ўтиш давридаги ресурс ва имкониятлардан самарали фойдаланиш, аҳолининг ижтимоий ҳимояси, айниқса, кам таъминланган аҳолининг ижтимоий ҳимоясининг ишончли механизминини ишлаб чиқиш;

- республикада мулкчиликнинг қўшимча яна қандай шакллари бўлишини аниқлаб олиш, айрим, давлатга қарашли ишлаб чиқариш объектларини мулкчилик ва ҳўжалик юритишнинг бошқа шаклларига ўтказиш;

- истеъмол моллари, халқ ҳунармандчилиги, халқ ижодиёти маҳсулотлари ишлаб чиқарадиган, умумий овқатланиш ва маиший хизмат соҳасидаги ёрдамчи корхоналар, иккиламчи ресурсларни ва ишлаб чиқариш чиқиндиларини қайта ишлайдиган катта бирлашмаларнинг айрим буюртмаларини бажарадиган корхоналарни кичик хусусий корхоналар кўринишида ташкил этишнинг қонуний

тартибини белгиладан иборат бўлди [8].

Асосийси иқтисодий ночор корхоналарни давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш жараёнини жадаллаштириш, шунингдек, мазкур корхоналарни модернизациялаш ва барқарор ривожлантириш учун тўғридан-тўғри инвестицияларни жалб этиш мақсадида хусусийлаштирилган объектларга нарх белгилашнинг самарали механизми жорий этилди. Жумладан, хусусийлаштирилган корхоналар давлат активларининг бошланғич нархларини секин-аста пасайтириб бориш ҳамда давлат, иқтисодий ночор корхоналарни ва паст ликвидли объектларни нол даражадаги харид қиймати бўйича танлов асосида инвестиция мажбуриятларини қабул қилиш шарт билан инвесторларга сотиш тартиблари тасдиқланди [9].

Бу борада 1995 йил 5 январда эълон қилинган "Хусусий тадбиркорликда ташаббус кўрсатиш ва уни рағбатлантириш тўғрисида"ги Президент фармони мулкни давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштиришга, мулкдорлар табақасини шакллантиришга янада туртки берди [10]. Давлат даражасида хусусий тадбиркорлик фаолияти учун ҳуқуқий-норматив асослар, зарур инфратузилма ва шарт-шароитлар яратилди. Минтақавий (вилоят, шаҳар, туман) даражада эса тадбиркорларга маҳаллий солиқ ва йиғимлар солишда енгилликлар берилди, ушбу секторни ривожлантириш учун ҳудудий дастурлар ишлаб чиқилди ва амалга ошириш тадбирлари белгиланди.

Кичик бизнесни ривожлантиришга чет элик инвесторларнинг ва дунёдаги нуфузли банкларнинг, жумладан, Европа тикланиш ва тараққиёт банки, Германия тикланиш банки, Осиё тараққиёт банки, Халқаро молия корпорацияси ва бошқа халқаро молия ташкилотларининг кредит ресурслари жалб этилди. Тадбиркорлар ва бизнесменларга маслаҳатлар билан кўмаклашиш мақсадида Немис техникавий кўмаклашув жамияти Ўзбекистонда кичик бизнесни қўллаб-қувватлаш марказини, Европа ҳамжамияти комиссияси эса Амалий алоқалар марказини очдилар. Марказий Осиёдаги Америка тадбиркорлик фонди ва Марказий Осиёдаги Буюк Британия инвестиция фонди ўзбекистонлик тадбиркорларга зарур маслаҳатлар билан кўмаклашдилар [11].

1998 йил 9 апрелда Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Хусусий тадбиркорлик, кичик ва ўрта бизнесни ривожлантиришни янада рағбатлантириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги янги фармони эълон қилинди [12]. Сўнгра Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси "Тадбиркорлик субъектларини давлат рўйхатидан ўтказиш ва ҳисобга қўйиш тизимини такомиллаштириш тўғрисида" қарор қабул қилди. Фармон ва қарорга биноан кичик ва хусусий тадбиркорликни ривожтиришни рағбатлантириш бўйича республика мувофиқлаштирувчи кенгаши ташкил этилди. Кичик ва ўрта бизнес субъектларига Республика товар-хомашё биржаси, Агросаноат биржаси, "Ўзулгуржисавдо" орқали моддий-техника ресурслари сотилди [13]. Тадбиркорларнинг қонуний ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилиш мақсадида хўжалик субъектларида "Текширишларни рўйхатга олиш дафтари" жорий этилди. Кичик бизнес субъектларининг ташқи иқтисодий фаолияти эркинлаштирилди, улар ўзи ишлаб чиқараётган маҳсулотларни нақд хорижий валютага экспорт қилишга қисман бўлсада рухсат берилди [14].

Таҳлиллар шуни кўрсатмоқдаки, ўша кезларда фаолият олиб борган тадбиркорларнинг аксарияти ўз фаолиятларини қонуний асосда юритишни билмаслик ва соҳадаги бюрокартик тўсиқлар билан боғлиқ муаммоларга дуч

келганлар. Бу шубҳасиз, узоқ йиллар соҳанинг жадал ривожланишига имкон бермади. Бу борада Президент Ш. Мирзиёев, қатор йиллар республикада тадбиркорликнинг кутилган даражада ривожланмаганлигининг бош сабаби, бу соҳа вакиллари асоссиз равишда текшириш ҳолатлари кўп бўлди. Очигини айтганда тадбиркорликнинг эркин ривожланишига давлат идоралари йўл қўймади. Ҳеч кимга керак бўлмаган тартиб-тамоийиллар ҳамон сақланиб қолмоқда, жойларда кўпгина амалдорлар фақат ўз шахсий манфаатини ўйлаб иш кўрмоқда. Бундан буён бу соҳани қўллаб-қувватлаш, бизнес субъектларини жадал барқарор ривожлантириш йўлидаги тўсиқ ва ғовларни бартараф этиш бўйича зарур чоралар кўрилади [15]"-деган эди.

Ўзбекистон ҳали аграр республика мақомини сақлаб қолган ўша кезларга назар ташланса, қишлоқ хўжалигида туб иқтисодий ислоҳотларни амалга ошириш жараёнида давлат хўжаликлари (колхоз ва совхозлар) тугатилиб, жамоа, ширкат хўжаликларига айлантирилди, чорвачилик, аксарият хўжаликларнинг қорамолчилик фермалари хусусийлаштирилди, деҳқон ва чорвачилик йўналишидаги фермер хўжаликлари ташкил этила бошланди. Агар мамлакатимизда фермерлик ҳаракатининг шаклланиш тарихи ва ривожланишига мурожаат қилинса, фермерликни шакллантириш мустақилликнинг дастлабки йилларидаги чорвачилик соҳаси ислоҳотларидан бошланган эди.

Бу борада чорвачилик соҳасини ривожлантириш мақсадида қабул қилинган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар орасида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1993 йил 15 мартдаги "Республика чорвачилигида иқтисодий ислоҳотларни чуқурлаштириш чора - тадбирлари тўғрисида"ги, 1994 йил 23 февралда "Чорвачиликда иқтисодий ислоҳотларни такомиллаштириш ҳамда деҳқон (фермер) хўжаликлари ва хусусийлаштирилган фермалар манфаатларини ҳимоя қилиш чоралари тўғрисида", 1995 йил 24 мартдаги "Чорвачиликда хусусийлаштиришни давом эттириш ва хусусий тадбиркорликни қўллаб - қувватлаш чора - тадбирлари тўғрисида" ги қарорлари муҳим аҳамият касб этди. Бу қарорларга кўра, 1995 йилда жамоа хўжаликларининг зарар билан ишлаётган 1499 қорамолчилик фермалари хусусийлаштирилди. Натижада республикада ишлаб чиқарилаётган гўшт ва сутнинг 75% ни хусусий сектор бера бошлади [16].

Ушбу даврда аграр соҳа фермерлик йўналишининг шаклланишида давлат тасарруфидаги кўй, эчки, қорамоллар, йилиқи, туя каби ҳайвонларни фермерларга бўлиб бериш, давлат мулкчилигини тугатиш, уларни хусусийлаштиришга катта эътибор қаратилди. Натижада 1990 йилда республикада биронта ҳам фермер хўжалиги фаолият юритмаган бўлса, 2000 йилга келиб улар тасарруфидаги ерлар 632,2 минг гектарга, 2010 йилга келиб эса 3 млн 143 минг гектарга етган. Ваҳоланки 1990 йилда Ўзбекистонда совхозлар, колхозлар, ёрдамчи хўжаликлар махсус ширкатлар, қоракўлчилик фермаларига тегишли ер майдонлари 3 млн 974 минг гектар бўлган [17]. 90-йиллар охиридан бошлаб аграр соҳада фермер хўжаликларининг ташкил этилиши барқарор ва мунтазам тус олди.

Янги қабул қилинган норматив-ҳуқуқий ҳужжатларга кўра, фермер хўжаликларини ислоҳ қилиш шарт шароитлари Вазирлар Маҳкамасининг "Қишлоқ хўжалиги корхоналарини фермер хўжаликларига айлантириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарориди батафсил ёритиб берилган. Агар 90- йиллар охирида республикада фаолият кўрсатган фермер хўжаликларининг сони 55445 та бўлган бўлса, 1992 йилдан 1999 йилгача жами 428 та ширкат хўжалиги негизида 22 мингдан ортиқ фермер хўжаликлари ташкил этилади[18]. Ўзбекистон

мустақиллигининг дастлабки йилларида республикада бозор иқтисодиётига асосланган тараққиёт йўли танланиб, авваломбор мулкчилик ва тадбиркорлик учун муносиб шарт шароитлар яратилган эди. Чорвачилик соҳаси ҳам бундан мустасно эмас эди. Бунда авваломбор соҳанинг норматив-ҳуқуқий асосини шакллантириш бош мақсад қилинди ва бу борада амалий чора тадбирлар кўрилди.

2. Хулослар:

Хулоса қилиб айтганда, энг муҳими, иқтисодий ислоҳотларнинг дастлабки йилларида мустақил давлатнинг иқтисодий, ижтимоий тарққиётини таъминловчи хусусий мулк ва бизнес юритиш механизмларини ва инфратузилмасини яратиш ҳамда уларнинг қонунчилик асосларини шакллантириш борасида маълум тажрибаларга эга бўлинди. Ўтган йиллар мобайнида бу борада республикада аниқ вазифалар белгиланди ва амалга оширилди, зарур ютуқлар қўлга киритилиши билан бирга, айрим камчиликларга ҳам йўл қўйилиб, уларни бартараф этиш юзасидан амалий чора-тадбирлар кўрилди. Сўнгги йилларда олиб борилаётган янги ислоҳотлар натижасида аҳолининг яхши яшаши учун ҳар томонлама шарт шароитлар яратиш, мамлакатимизни модернизация қилиш ҳамда ҳаётнинг барча соҳаларини либераллаштиришда 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси биз тадқиқ этаётган соҳани ислоҳ қилишда муҳим норматив-ҳуқуқий асос, айниқса комплекс дастур вазифасини ўтамоқда.

Иқтибослар/Сноски/References

1. "Ўзбекистон Республикасида мулкчилик тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикасининг Қонуни. 1990 йил 30 октябрь.// Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами. Т., 1991., (1. The Law of the Republic of Uzbekistan "On Property". October 30, 1990.// Collection of Legislation of the Republic of Uzbekistan. -Т., 1991)

2. Ўзбекистон Республикасининг "Ўзбекистонда тадбиркорлик тўғрисида"ги Қонуни. 1991 йил 15 февраль. // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами.Т., 1994.(The Law of the Republic of Uzbekistan "On Entrepreneurship in Uzbekistan". February 15, 1991. Collection of legislation of the Republic of Uzbekistan. -Т., 1994.)

3. "Хусусий тадбиркорликда ташаббус кўрсатиш ва уни рағбатлантириш тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Президенти Фармони. // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами. Т., 1995. (Decree of the President of the Republic of Uzbekistan "On Initiative and Promotion of Private Entrepreneurship" // Collection of legislation of the Republic of Uzbekistan. -Т., 1995)

4. Ўзбекистон Республикасининг "Тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари тўғрисида"ги Қонуни. Тошкент, "Халқ сўзи" газетаси, 2000 йил 25 май. (Decree of the President of the Republic of Uzbekistan "On Initiative and Promotion of Private Entrepreneurship" // Collection of legislation of the Republic of Uzbekistan. - Т., 1995)

5. Статистик тўплам. Ўзбекистон Республикаси иқтисодий-ижтимоий тараққиётининг мустақиллик йилларидаги (1990-2010 йиллар) асосий тенденция ва кўрсаткичлари ҳамда 2011-2015 йилларга мўлжалланган прогнозлари. -Т., 2011. 95- 97 бетлар.(Statistical Collection. Main trends and indicators of economic and social development of the Republic of Uzbekistan during the years of independence

(1990-2010) and forecasts for 2011-2015. -Т., 2011. pp. 95 - 97)

6. Ўзбекистон Республикасининг "Нодавлат нотижорат ташкилотлари тўғрисида"ги Қонуни. 1994 йил 14 апрель., Ўзбекистон Республикасининг "Лизинг тўғрисида"ги Қонуни. 1999 йил 14 апрель. (Law of the Republic of Uzbekistan "On NGOs". April 14, 1994 Law of the Republic of Uzbekistan "On Leasing". April 14, 1999)

7. Ўзбекистон Республикасининг "Банкротлик тўғрисида"ги Қонуни (янги тахрирда). 2003 йил 24 апрель., Ўзбекистон Республикасининг қонунлар тўплами. -Т.,1991 (Law of the Republic of Uzbekistan "On Bankruptcy" (in new edition). April 24, 2003. // Law Collection of the Republic of Uzbekistan. -Т., 1991.)

8. "Мулкни давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикасининг Қонуни. - Т., 1991. Ўзбекистон Республикасининг қонунлар тўплами. -Т., 1991 (Law of the Republic of Uzbekistan "On denationalization and privatization of property" - Т., 1991. Law Collection of the Republic of Uzbekistan. -Т., 1991)

9. Ўзбекистон давлат мулкни бошқариш ва тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш қўмитаси Бюллетени. -Т., 1996. 1-сон. 7-11 бетлар (9. Bulletin of the Committee for the Management of State Property and Support of Entrepreneurship in Uzbekistan.Т., 1996. Issue 1. Pages 7-11).

10. "Хусусий тадбиркорликда ташаббус кўрсатиш ва уни рағбатлантириш тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Президенти фармон. // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами. Т., 1995. (Decree of the President of the Republic of Uzbekistan "On Initiative and Promotion of Private Entrepreneurship" // Collection of legislation of the Republic of Uzbekistan. -Т., 1995)

11. Ўзбекистон Республикасининг "Кичик ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш тўғрисида"ги қонуни // Ўзбекистон Республикасининг қонун ҳужжатлари тўплами. -Т., 1995. (Law of the Republic of Uzbekistan "On the development of small and private entrepreneurship" // Collection of legislative acts of the Republic of Uzbekistan. -Т., 1995)

12. Эгамбердиев Э, Хўжақулов Ҳ. Кичик бизнес ва тадбиркорлик. Т., 1999 79-бет.(Egamberdiev E, Hodzhakulov H.Small business and entrepreneurship.-Т., 1999 page 79)

13. Толипов Ф. Некоторые аспекты малого бизнеса и частного предпринимательство в Узбекистане.// International journal of innovative technologies in economy. Польша. Варшава. 2(22) .2019. (Tolipov F. The aspect of business and business development in Uzbekistan.// International journal of innovative technologies in economy. Poland. Warsaw. 2 (22). 2019)

14. Валижонов А.Р. Особенности современного этапа разгосударствления и приватизации. - Восемнадцатые Международные Плехановские чтения "Реформирование и модернизация национальной экономики - стратегический курс на демократизацию и обновление общества": Тезисы докладов профессорско-преподавательского состава и специалистов-практиков (26 марта 2005г). Выездная сессия в г.Ташкенте. - М.: изд-во РЭА, 2005, -С.22-23.

15. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси. "Халқ сўзи" газетаси. -Т., 2017. 23 декабр. (Address by the President of the Republic of Uzbekistan Shavkat Mirziyoev to the Oliy Majlis. The People's Word . -Т., 2017. 23 December).

16. Обломуродов Н. Ҳазратқулов А, Толипов Ф ва бошқалар. Ўзбекистон

тарихи.Т., 2011.286-287 - бетлар.(Oblomurodov N.Hazaratkulov A, Tolipov F and others. History of Uzbekistan. -Т., 2011. pp. 286-287)

17. Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Хусусий тадбиркорлик, кичик ва ўрта бизнесни ривожлантиришни янада рағбатлантириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги фармони. // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами. - Т., 1998. (Decree of the President of the Republic of Uzbekistan "On measures to further stimulate the development of private entrepreneurship, small and medium business". // Collection of legislation of the Republic of Uzbekistan. -Т., 1998)

18. Ўзбекистон мустақил тараққиёт йўлида (Усмонов Қ., Фаниев Д). -Т: Ўзбекистон, 1994 й. (Uzbekistan on the path of independent development (Usmanov Q, Ganiev D). -Т: Uzbekistan, 1994)

ISSN 2181-9599

Doi Journal 10.26739/2181-9599

ЎТМИШГА НАЗАР

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ

LOOK TO THE PAST

№3 (2020)

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000